

ԾԱՂԿԱԾ ՄԱԳՆՈԼԻԱՆ

Ինչպէս ազնիւ աստուածունի
Անտառներու հին սրբութեան
Կապոյտին մէջ կը ծածանի
Ծառն հեթանոս գեղեցկութեան:

Իր ծաղիկներն հըրաշուշան
Հազար բաժակ լոյսով զեղուն
Գիշերն ուրախ աստղեր կ'ըլլան
Եւ աղօթքի մոմեր այգուն:

Կարծես ամէն ծաղիկ բերան
Հրեշտակ մը կայ աներեւոյթ
Թեւի բախում քնարի ձայն
Կը լըսուի լուռ դաշտի վըրան:

Ծառն է ծրփուն ու բերկրական
Մէջէն կ'անցնին բուրբան հովեր,
Մինչ քաղցըր դէմքն իր կուսական
Կը շրպարեն նաժիշտ ամպեր:

Լայն ու թեթեւ իր հովանին
Հեշտիւ փարած դաշտի ծաղիկն,
Նազով կու գայ գերդ պարունի
Երբեմն ասդին, երբեմն անդին:

Վարձակ մ'է նա արեգակին
Ձեռքին բամբիւ ու թասն օծուն,
Ուսկից կ'ըմպեն կարօտագին
Բանաստեղծներն անմահութիւն:

Ա՜յ մի գուցէ գեփուռին հետ
Երկինք թռչի վառ դիցունհին,
Նոր համաստեղ մ'ըլլալ յաւէտ
Ծաղիկներու մայր դիցունհին:

Ա մեր գարունն երգ չ'ունենար
Եւ ոչ հըպարտ գեղեցկութիւն,
Ոչ մէկ Յուլիս արեգնավառ
Պիտի կոչուէր մայր բընութիւն:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ

ՊԱՂԱՏԱՆՔ ԻՐԻԿՈՒՆԷՆ ԱՌԱՋ

Կախարդ ոգի՛, դուն որ կ'իջնես բըլուրներէն մանիշակի,
Արծաթաշող պատմութեանով, գըթա՛ ոսկի տերեւներուն
Մուծ ջուրերուն մէջ խեղդըւած, ու մահերուն թիթեւնիկի,
Դուն որ գիտես բոլոր ձայներն իրենց երգին մէջ օրօրուն,

Երկարէ՛ պահն այս գոյներուն եւ կուռնկներուն մահը վըճիտ,
Ու չընեստած բոլորովին բիւրիատիկ նուռը գիշերուան
Ծառերուն մէջ, այգիներուն ու դաշտերուն մէջ անասման,
Կախարդ ոգի՛, տո՛ւր իմ հոգւոյս պաղատագին՝ բոցը շունչիդ...

Ամէն ձայնի կապէ՛ թրթռուն իմ էութիւնըս բիւրեղեայ,
Ամէն շողի ծիածանէ՛ թափանցկութիւնն իր եղէգի,
Մինչեւ ծաղկիլը լուսնակին սա մըթաքօղ լըճին վըրայ,

Սափորի պէս՝ մարմարին դէմ իմ աղօթքիս դուն գաղտնաբար,
Անոր նըման որ կը նետէ վարդ մը համբուն իր ցընորքի,
Փշրէ՛ անհուն երանգներով այս լըռութիւնը շրջապար...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿՍԹ

ԼԱՅ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐՈՒ՛ է տարի ծաւալ գտնելու վրայ
է մեր հին աշուղական գրականութիւնը:
Բնագաւառի մէջ այրած ու թալլուած
հայկական հին ձեռագիրները եթէ այսօր
վերակենդանացնելու բախտն ունենայինք,
պիտի տեսնուէր որ կարծուածէն շատ
աւելի հոյակապ աշուղներ ունեցած ենք
անցեալին մէջ, որոնք երգած են այնքան
գմայլելի տաղեր:

Ասոնցմէ հազուադէպօրէն մաս մը միայն
գրի առնուած է աշուղներու մահէն վերջ,
իսկ մեծամասնութիւնը՝ ծերերու և սկսնակ
աշուղներու բերնին մէջ միայն իրենց գո-
յութիւնը պահած են դարէ դար: Գրի առ-
նուածները կորան, իսկ բերնէ բերան
երգուածներու մեծ մասը անյայտացաւ
երգողներու անակնկալ նահատակումով:

Քիչեր գտնուեցան մեր մէջ, որոնք
հետաքրքրութիւն ունեցան հաւաքելու ժո-
ղովրդական այդ երգերը. նոյնպէս քիչեր
գտնուեցան գնահատելու արժէքն աշուղա-
կան տաղարաններուն, որոնք հոս ու հոն
անհոգ ձեռքերու մէջ փճացան ի սպառ:
Բայց ցարդ գրի առնուած հայ աշուղա-
կան երգերը արդէն իսկ կը բաւեն պահ-
ժացնելու մեր աշուղական գրականութիւնը,
որով միջնադարեան հայ երգիչները իրենց
ժամանակակից տարբեր ազգերու երգիչ-
ներէն եթէ ոչ գերիվեր, գէթ հաւասար
մակարդակէն բարձր միացին ներշնչումով,
յոյգերով ու ինքնատպօթեամբ:

Քուչակեան տաղերը, Անայ անտու-
նիները, Թլկուրանցիի, Ֆրիկի և Գրիգորիս
Աղթամարցիի երգերը կը բաւեն որ այդ
գուգալիչուն ընենք մենք անվերապահօրէն,
իսկ ժ՛՛ղ դարու անմահ երգիչ Սայաթ
Նովան կը միայ գերազանցօրէն անմրցելի:
Խորենացիի յիշատակած նախաքրիս-
տոնէական շրջանի «Գողթան երգեր»ը

բացառութիւն համարելով՝ առաջին հայ
աշուղը կը կարծուի ըլլալ Կոստանդին
Երզնկացիին կամ Առաքել Շիրակ վանցին,
որ 1222ին երազահան գիրքը հայերէնի
թարգմանած է արաբերէնէ:

Աշուղներու կարկառուն դէմքն է Ն.
Քուչակ, որուն սիրային տաղերն իրենց
յօրինուածքով ու անմահ գիւտերով ա-
ռաջնակարգ վարպետի համբաւին արժանի
դատած են զինքը մեր մէջ:

Յ. Թլկուրանցին (ԺՅ դար), կաթողի-
կոս, որ նոյնպէս ազատօրէն երգած է
սէրը, հաճոյքը, գեղեցկութիւնը բայց նաեւ
կեանքի դառն վախճանը:

Արծիւ ես յերազ թռչիս,
Լայնածիք զթեւդ տարածես
Ձինչ աշխարհ հօր մանուկ
Ի թեւիդ ծայրն ծրարես:

Աշուղներու ոսկեդարն եղաւ ԺՁ դարը,
թէեւ ԺԳ դարու մէջ ալ ծաղկած էին
համբաւաւոր աշուղներ՝ Կ. Երզնկացի և
Յովհ. Երզնկացի, Խաչատուր Կեչաւեցի-
— Ֆրիկ անունով ծանօթ*: Բայց ԺՁ դա-
րուն մէջ է որ լեզուներն աւելի պարզ
և արտայայտիչ են: Աշուղներու այս պարզ
լեզուն հարստացուց աշխարհաբարը, տա-
րածելով աշխարհիկ լեզուն, ժողովուրդին
մէջ սիրցուց անոր ռամկօրէն և երգը:

Հայաստանի երգիչներու կորուստէ փըր-
կըւած տաղերը մասամբ ուսումնասիրուե-
ցան ու հաւաքուեցան Գ. Ալվերդեանէ,

1. Երզնկացիի երգերը հրատարակած է Վ. Ենիակի
Միլիթ. Հայերէն Հ. Մ. Պոստոլեան:
Ծ. Խ. — Դիտիլ կու տամք մեր յարգ. յօղուա-
ծագրիմ թէ Ս. Էջմիածնի միաբան Տիրայր Վ. Ի զիւ-
տէմ և աշխատանքներէն վերջ այլեւս անկասկած
է թէ տարբեր ամօքը եմ պիտաւեցի և Ֆրիկ. ա-
ռաջիմը քանոնայ, երկրորդը աշխարհական. հե-
տեալս Զ. Մ. Պոստոլեանի և Պրմ. Ա. Զօպա-
նեանի կասկածը երկու երգիչներու մոյմութեան
մասին՝ որուն կը հետեւի ինք ալ՝ այսօր այլեւս
փարատած է:

Պոստանեանէ, Կոստանեանէ, Սրուանձ-տեանէ, Տրդատ Եպս. Պալեանէ, և Ա. Զօպանեանէ. այդ ուղղութեամբ կը շա-րունակեն աշխատանք թափել Զիթունի, Երամեան, Զօպանեան եւն.:

Պարտականութեան մեծ բաժին կ'իյնայ այն բոլոր հայերուն վրայ՝ որոնք առիթ ունին լսելու և խօսեցնել տալու հայ մա-միկը և հայ ծերը, կորզելու համար ա-նոնց բերնէն երգ մը, հեքեաթ մը, միշտ խորհելով թէ անոնց մահով՝ հայ աշու-ղական գրականութիւնը պիտի կորսնցնէ մաս մը իր գոհար տաղերէն և հայ պատ-մութիւնը, ազգագրական կարի արժէքաւոր տուիք մը, քանի որ հայրենիքի օճախէն անձրտուած հայութիւնը՝ օտար երկրի տակ պիտի մոռնայ ազգային կեանքը, վարք ու բարքը և մայրենի լեզուն՝ մօ-տիկ ապագայի մը մէջ:

Զարգացած ազգերու մօտ իսկ՝ առա-ւելագոյն երկու հարիւր տարուան ձեռագիր մը, իր խոշոր նշանակութիւնն ունի, գուր-գուրանքով կը պահեն զայն գրադարան-ներու մէջ, կը ցուցադրեն ժողովուրդին, մղում տալով այդ ուղղութեամբ փնտը-տուքներ կատարելու և կորստեան չմատ-նելու գրաւոր թղթի կտոր մը. երբ ան կը պարունակէ ազգային կեանքի հետ առնու-չութիւն ունեցող ո՛ր և է հաստուած մը: Իսկ մենք՝ հայերս այդ մասին անհոգ գտնուած ենք և կը գտնուինք դեռ: Խօսքը մասնա-ւորելով Սիւրիոյ վրանաքաղաքներու մէջ ապրող հայ գաղթականութեան, կրնանք վստահօրէն ըսել թէ շատերուն քով կրնան գտնուիլ ձեռագիր տաղարաններ, պա-տրիարքական և կաթողիկոսական կոն-դակներ, հին ծանօթ ազգայիններու նա-մակներ, որոնք նորագոյն պատմութեան կարեւոր ատագծներ կրնան հայթայթել, և այդ բոլորը մէկ երկու տարի յետոյ պիտի փճանան հրդեհէ, խոնաւութենէ և կամ մուկերու կեր պիտի դառնան:

Քանի մը ամիս առաջ հին տաղարան մը ձեռքս անցաւ, որ առիթը տուաւ ինձ

վերի խորհրդածութիւնն ընելու: Առաջին և վերջին էջերը կորսուած ըլլալուն՝ յայտ-նի չէ թէ ո՛ր թուականին գրի առնուած է. միայն թէ «հերիսայ»-ի մասին գրուած տաղին վերջընթեր տան մէջ [Մ] գրէն կ'ենթադրուի որ 1751ին գրուած ըլլայ: Տաղարանը կը պարունակէ սուրբերու ծա-նօթ տաղերէ զատ 60 էջ Քուչակեան անտիպ տաղեր: Նոյնպէս Թլկուրանցիի, Մկրտիչ Նաղաշի և Աղթամարցիի տա-ղերէն յայտնի կտորներ: Իսկ ցարդ ան-ծանօթ մնացած աշուղներէն՝ Մեղրոն զպիր, Յարութիւն, Կարապետ սարկաւազ անուն երգիչներն ունին զուարթ տաղեր, որոնք իբր ծ-Ը դարու հայ աշուղական գրակա-նութեան բացառիկ օրինակներ կ'արժէ որ հոս վերարտադրենք:

Հայը միայն լալկան երգեր ունեցած չէ. ան երգած է եւ սէրը, եւ գինին հա-ւասարապէս, զուարթ քառեակներով:

ՏԱՂ ԱԶՆԻԻ ԽՄԵԼՈՅ՝

1. Արիք մտնումը մեք պաղջանին
Քաղցրիկ հնչէ գարնան քամին
Սիրով խմենք զանուշ գինին
Որով ազնիւ քեզներով
Սիրուն սագերով
Երգով խաղերով:
Մէջ ներկիզնուն մանուշակնուն
Դէմ վարդերուն հետ պիւլպիւլնուն
Նստեցուք մեացուք սիրելիքս:
2. Սիրելի առանց քեզ կացի
Քեզանից կարօտ մնացի
Ըզարի և ըզգիշեր լացի
Որով ազնիւ եւն.:
3. Նստցուք առ գետով
Պարտիզին թռչունքն զան խօսին
Նման չիկայ մեր մէճլիսին:
Որով ազնիւ եւն.:
4. Աշխարհըս մեզ երանի տան
Ծառք և ծաղկունք ուրախանան
Երբ որ բազմիմք մեք ի սեղան
Որով ազնիւ եւն.:

1. Այս տաղերը գրկուած են Ա. Զօպանեանի:
2. Ուղղագրութիւնը պահուած է նոյնութեամբ:

5. Սեղանակից բարեկամաց
Ամենեցոյն անեմք իմաց
Ուտեմք ըզգառն խորոված
Որով ազնիւ եւն.:

6. Սիրելեացն զայս պատուիրէ
Յարութիւնն զձեզ հրաւիրէ
Ի բուրաստանն մեծարէ
Որով ազնիւ եւն.:

7. Յարութիւն ծառայ քո յիմար կոչեցայ
Մեղացս համար միշտ բարեխօսեայ
Անդադար, որով ազնիւ քեզներով եւն.:

Գինիի փառաբանութեան գեղեցիկ օրի-նակ մը եւս ունինք Կարապետ անուն աշուղէ մը:

ՏԱՂ ԱԶՆԻԻ ԽՄԵԼՈՅ

Աւուր միում որ էր մեզ նոր կիրակի
Ելեալ ի քաղաքն ես առանձնակի
Միշտ աբելով յեղաբելով
Յորժամ հասի այգին,
Եւ գտի լալազին
Զքուր մի քաղցրազին: —
Թէրեւ ի տես նայ զիս իսկոյն բերկրեցաւ
Առեալ ողջոյն սիրոյ մխիթարեցաւ.
Ծափահարէի, ծափս հարէի
Մինչեւ ահ կազմեցաւ
Սեղան պատրաստեցաւ
Եւ զարդարեցաւ: —
Իբրեւ ըմպէի և ուրախանայի
Առեալ ողջոյն սիրոյն մխիթարէի
Ծիծաղելով ծիծաղելով
Եբեր սափոր գինոյ առատով
Որթենուն և խնձորենուն: —
Իբրեւ ըմպէի և ուրախանայի
Առեալ ոտըս ծաղկանց զուարճանայի
Յանկարծակի յանկարծակի
Լըայ զերգս թռչնոց համանայնելոց
Ի միջի ծառոց:
Յորժամ տրտում և սուք լինաս
Կամ ծերանաս հարստանաս
Հէյ ուրախութիւն տեղ արայ զայս
Պրօյ պրօյ ա՛խ կինէ պրօյ
Վաղվաղակի ուրախանաս:

Ղուֆայ մի խաղող հասած
Եւ ճմլէ ի մէջ ամանաց
Հէյ քամէ լից ի մէջ կարասաց
Պրօյ պրօյ եւն.:

Առ խնձոր նուռ նարնճենի
Ով Կարապետ մանուկ ծառայ
Խըրատ զիմաստնոց կատարեայ
Հէյ խմէ զգինին
Որ քեզ զօրութիւն և ուժ տայ:

Սիրային գեղեցիկ տաղ մըն է հետեւ-ւեալը, որուն մէջ սիրահար երգիչը քանի մը պարզ ու անսեթեւեթ տողերու մէջ գովքը կ'ընէ իր սիրուհւոյն:

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԱԶՆԻԻ

Անըմանդ ի մէջ մարդկային
Անթառամ ծաղիկ ծովային
Աչերուդ բազումք ցանկային
Նագելի ես ալ սիրեցի: —

Ընմանեալ երեսդ արեւի
Նոր լուսին պարգեալ երեւի
Նոր վարդին ցանկեալ տերեւի
Հոտոտեալ գքեզ խնդրեցի: —

Անողորմ ի յիս խնայեայ
Անճարակ եմ ինձ ողորմեայ
Արարչի սիրոյն ինձ գթայ
Տես թէ ինչ դառն արտասուեցի: —

Սիրով քո վառեալ տոչորուիմ
Սըլաքաւ նետիդ խոցոտուիմ
Սառուցեալ ի քէն պապակիմ
Դարձ առ յիս անձն իմ զովասցի
Սիրելի առանց քեզ կացի: —

Ուրիշ մը՝ ծանօթ փոփոխակներով.

ՏԱՂ ԳԵՂԵՅԻԿ ՅԱՆՈՒՇ

Անկարծակի մէկ մը տեսայ
Բոլոր անձամբ զարհուրեցայ
Ես իմ միտս հիացայ
Նագլը որ մայր է բերեր քեզ:
Ասի դարձիր ի յիս նայէ
Քո մէկ հայելդ զիս կու հալէ
Զինչ որ հազնես կու վայելէ
Նագլը որ մայր է բերեր քեզ:

Յայդ գեղեցիկ պոյդ որ ունես
Քեզի ծառայ հազար քան յես
Վարդ մանուշակ ես ներկեզ

Նազը որ մայր է բերեր քեզ:
Փառք և պատիւ արարողին
Որ քեզ նաղչեր է դէպ Քրիստոսին
Ծառայ լինիմ ուսուլ պոյին:

Նազը որ մայր է բերեր քեզ:
Սարկաւագին խելքն գնաց
Որ զայս սիրուն բաներն ասաց
Այս դէմ ցնծայ այն դէմն լաց
Մեղայ քեզ տէր Քրիստոս փառաց: —

* * *

Թիկուրանցիի ոճն ու գրիչը կը յիշեցնէ հետեւեալ սիրային գողտրիկ տաղը.

ՏԱՂ ԱԶՆԻՒ ԱՇԸՂ ԷԶԻՍՅԻՆ

Առաւօտուն դէմ լուսոյն նազը ետխուծ
Առաւել կու բորբոքի սէրս ի սիրուդ
Ճանրմ եար, նազը եար
Ինչ որ ճէֆա կընես ընծի
Գտնաս հոգիէդ.

Բացեր ես վարդի նման մէջ պաղջանուն
Դու գեղեցիկ ու անուշիկ նման լուսոյն
Ճանրմ եար, եւն.:

Խորու ծովերուն ելար գէղ նունուֆար
Ընթելիդ կամար աչքդ է կանթեղ լուսոյ դամբար
Ճանրմ եար, եւն.:

Յայդ գեղեցիկ պոյդ որ ունիս վարդի ճիւղ է
Ակունքդ մարգարիտ շարման լեզուդ նուշ է
Ճանրմ եար, եւն.:

Յաջորդ յօդուածիս մէջ պիտի արտա-
տպեմ տաղարանին մնացեալ անտիպ եր-
գերը. հոս կ'ուզէի փակել այս էջերը՝
մեր անգուգական երգիչ Նահապետ Քու-
չակի համբաւաւոր քառեակովը, ուր այն-
քան սիրոյ սաստկութիւն կայ պատկեր-
ներու վառ գոյներով այրող, ինչպէս
Հարսնուկ մի յանդի թաղէն, զարթորվեր ու
[կերթար ի ժամ եւն.:

Կիլիկեան հայութեան մէջ հնուց ի վեր
ազգագրական տեսակէտով շատ դոյզն աշ-
խատանք տարուած է, որով կորսուած են
կիլիկեան հայ աշուղներու երգած հայ-
կական տաղերը: Վստահութեամբ կրնանք
ըսել թէ անոնք եւս ունեցած պէտք է ըլ-
լային երգեր ու տաղեր:

Զէյթուն, Հաճըն և Մարաշի պէս հա-
յախօս քաղաքներ ու գիւղեր անկասկած
ունէին իրենց աշուղները՝ որոնք տեղա-
կան բարբառով երգած են, բայց դժբախ-
տութիւնը հոն է որ այդ հին թուական-
ներուն գիր ու զրականութիւն ըսելով՝
միայն Հայաստանի մէջ խօսուած հայերէնը
կը հասկցուէր: Կիլիկեան գաւառաբար-
բառի գործածութիւնը միայն խօսակցու-
թեան մէջ ընթացիկ եղած է, իսկ այդ
գաւառաբարբառով երգուած տաղերը զրի
առնել զրեթէ անկարելի եղած է: Նոյն
իսկ հիմակ ալ ուղղագրական տեսակէտով
դժուարին խնդիր մըն է: Այս պարագան
նկատի ունենալով, կիլիկեան հայութիւնը
զրկուած կը մնայ իր հին աշուղներու
հայկական տաղերէն ու երգերէն: Իբր
աւանդ այդ հին օրերէն՝ մեզի կը մնան
միայն առածներ, հանելուկներ, անէծք-
ներ, որոնք մամիկներու մտքին մէջ ան-
կիւն մը գրաւելու չափ կարճ ըլլալուն,
կրցած են իրենց գոյութիւնը պահել:

Մարաշի մէջ մինչեւ վերջին ատեն-
ներս հարսնիքի մէջ երգուած «Իմ աղջինս
հիւնէր ունայ» առակը, հազիւ հարիւր
տարուան կեանք մ'ունի, որուն շատ մը
փոփոխականներէն կու տանք հետեւեալը:

Իմ աղջինս հիւնէր ունայ
Մէտնիւց¹ կիմի պինոր² ունայ
Քիրոզ կիմի տոտոխ ունայ
Զոց³ տոմ պաճըմ չեմ կանի տոյ:

Քլա պաճըմ հէլէ եկոյ
Իմ կլոխս պէլօ մը կոյ
Ախճին⁵ ունցոյ տէրտա մտոյ
Զոց տամ պաճըմ չեմ կանի տոյ:

Ուզեւիթէն ունանք կըսեն,
Եբիւր⁶ առնուն չունանք կըսեն
Հէմ աղը են հէմ տէլլէկ են
Զոց տամ պաճըմ չեմ կանի տոյ:

Կիչեր ցերեկ պէզօր կըթոն
Ուտոցման⁷ ցամոք⁸ չիրթոն⁹
Պամպոք մուրուք թշմոց վարդոն
Զոց տամ պաճըմ, չեմ կանի տոյ: Եւն.

1. Մասնոց: — 2. Բերան: — 3. Ինչպէս: — 4. Զեմ
կրնար տալ: — 5. Աղջիկ: — 6. Երբոր: — 7. Կերած-
նին: — 8. Ցամաք: — 9. Զոր թան:

Իբր հանելուկ սիրուն քառեակ մըն է
նաեւ հետեւեալը:

Կանի կանի կար ժամանակ
Էշն է սատկի ասու դանանք
Դանոկ չիքոյ մերթեն հանոնք
Երեցկինան շապակ մ'ենոնք:

Հայերէնէ թրքերէն բառացանկի գեղե-
ցիկ օրինակ մը:

Իրկէն դանկին զըլըճ կըսեն
Հաւուն ձագուն փիլիճ կըսեն
Երկէն հացին փիտէ կըսեն
Ելէք ըրթոնք հարսոնց մէրոնց:

Ասոնց նման շատ մը հանելուկներ ու
տաղիկներ ունի Մարաշցիւն, նոյնպէս
վստահաբար ունեցած են Հաճընցիներ,
Զէյթունցիներ և Բեսապի հայերը: Աշու-
ղական երկար տաղերը մոռցուած են և
զանոնք զրի առնելը դժուար գործ մը
ըլլալուն՝ զանց առնուած է:
Կիլիկեան գաւառաբարբառին հանդէպ

տեսնուած այս դժուարութիւնները մասամբ
թուրքերէնի մէջ հարթուած տեսնելով,
կիլիկեան հայութիւնը երգած է թուրքերէն
լեզուով:

Թուրքերէն տաղերը մէկուկէս դարու
հնութիւն ունին որով կրնանք հետեւցնել
թէ նախապէս մարաշցիներու աշուղական
երգերը եղած են հայերէն: Այս հարիւր
յիսուն տարուան ժամանակամիջոցին,
Մարաշի մէջ իբր աշուղ անուն հանած
են Ղուլ Եաղուպ. Ղուլ Տափութ, Ղա-
րաճա օղլան (Կարապետ), Էսէրի, Սէֆիլ,
Ղազալի, Շիրազ, Ղուլ Փէրի, Ղուլ Նի-
յազի, Հազէր Պալեան և ուրիշներ, որոնց
առջար հաւաստի անունով ծանօթ եղանակի
երկարածիգ ու միօրինակ թրթռացումով
օժոն քնարերգական ու հովուերգական
տաղերը, ամբողջ կիլիկեան հայ և թուրք
բնակչութեան, նամանաւանդ գիւղացիու-
թեան սիրած միակ առակներն եղած են:

(Շարունակելի) ՏՈՒՅՔ. Յ. ՏԵՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԸՄԲՈՒՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԵՊ

Բ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Շար. տես «Բազմալեզ» 1933, էջ 158)

Գիտութեան ինքնակոչ առաքեալներու
պատրանքներէն մէկն է՝ զայն իրենց մե-
նաշնորհ կարծել, ու ամբաստանել եկե-
ղեցականութիւնը իբր յետաձգեց տարը,
յառաջադիմութեան թշնամի:

Պատմութիւնը ցոյց կու տայ սակայն որ
գիտութեան մէջ կրօնականներն ունեցեր
են կարծուածէն աւելի մեծ բաժին մը:
«Քաղաքակիրթ աշխարհը յեղաշրջող գիւ-

տերու մեծամասնութիւնը, կ'ըսէ Շաթո-
պրիան, եղած է կրօնականներու ձեռքով:
Վաստոյն և գուցէ նաեւ հեռադիտակին գիւ-
տերը կը պարտինք Ռոմէ Պաքոն վա-
նականին, թէպէտ եւ ոմանք առաջինին
գիտը կ'ընծայեն գերման ուրիշ կրօնա-
ւորի մը, Պերրոյա Շուարց (Schwartz):
Պրախոյ տի Ճիոյիս քահանան նէպուլ-
սեցի (Նափուլի) գտած է կողմնացոյցը, —